

LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, A.Vivulskio g. 11, LT-03610 Vilnius, tel. (8 5) 266 8176, (8 5) 266 8169, faks. (8 5) 266 4209,
el. p. post@socmin.lt, <http://www.socmin.lt>. Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 1886 03515

Savivaldybių administracijoms

2016-07-18 Nr. (19.6-33) SD - 4466

kopija Nacionalinei teismų administracijai

DĖL ASMENŲ GEBĖJIMŲ PASIRŪPINTI SAVIMI IR PRIIMTI KASDIENIUS SPRENDIMUS VERTINIMO ORGANIZAVIMO SAVIVALDYBĖSE

Lietuvos Respublikos Seimas 2015 m. kovo 26 d. priėmė Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymą Nr. XII-1566, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymą Nr. XII-1567 pagal kuriuos nuo 2016 m. sausio 1 d. iš esmės reformuojamas veiksnų instituto teisinis reglamentavimas – pakeista asmens veiksnų ribojimo samprata ir akcentuojama, kad asmens veiksnų ribojimas yra kraštutinė priemonė ir siekiamybė yra veiksnų išlaikymas, sudarant sąlygas asmeniui gauti reikiamą pagalbą savo teisėms įgyvendinti.

Apribojant asmens veiksnų yra atsisakoma absoliutaus neveiksnų instituto – asmens veiksnų gali būti apribotas teismo tik konkrečiose tam tikrose srityse, o nagrinėdami bylas teismai turi vadovautis ne vien tik mediciniais dokumentais ir jų išvadomis, bet ir savivaldybės socialinių darbuotojų išvadomis apie asmens, kurį prašoma pripažinti neveiksniu ar ribotai veiksniu tam tikroje srityje, gebėjimą pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus.

Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. A1-742 „Dėl Asmens gebėjimo pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Asmens gebėjimo pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus nustatymo tvarkos aprašas (toliau – Aprašas), kuriame nurodomi pagrindiniai principai, kuriais turi vadovautis socialiniai darbuotojai ir detalizuojamas asmens gebėjimo pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus savarankiškai ar naudojantis pagalba konkrečiose srityse vertinimo procesas.

Minėta sritis yra nauja tiek savivaldybių administracijoms, tiek socialiniams darbuotojams, paskirtiems vertinti asmenų gebėjimus pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus ir rengti išvadas teismams (toliau – socialiniai darbuotojai). Siekiant tinkamai vykdyti šias funkcijas, yra svarbu formuoti naują ir vieningą asmenų gebėjimų pasirūpinti savimi ir priimti sprendimus vertinimo praktiką.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciatyva 2016 m. balandžio-birželio mėn. organizuoti mokymai visų savivaldybių socialiniams darbuotojams (mokymus, susijusius su asmens veiksnų ribojimu ir galimybių asmeniui gauti reikiamą pagalbą savo teisėms realizuoti sudarymu, socialiniams darbuotojams bei savivaldybių administracijų atstovams planuojama organizuoti ir ateityje). Mokymai parodė, kad praktikoje socialiniai darbuotojai susiduria su įvairiais klausimais, kuriuos galima spręsti tik kartu su savivaldybių administracijomis.

Atsižvelgiant į tai, teikiame šias rekomendacijas dėl asmenų gebėjimų pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus savarankiškai ar naudojantis pagalba konkrečiose srityse vertinimo proceso organizavimo.

Informuojame, kad Lietuvos Respublikos įstatymai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. A-892, nesuteikia Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai teisės oficialiai aiškinti teisės aktų nuostatų bei jų taikymo. Atsižvelgiant į tai, šiose rekomendacijose pateikiama ministerijos nuomonė, kuri negali būti traktuojama kaip oficialus teisės aktų aiškinimas.

Dėl asmens gebėjimų pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus vertinimo teritoriškumo. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 462 straipsnio 1 dalį, pareiškimai dėl asmens pripažinimo neveiksniu ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje nagrinėjami asmens, kurį prašoma pripažinti neveiksniu ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje, gyvenamosios vietos apylinkės teisme. Atsižvelgiant į tai, manome, kad asmens gebėjimą pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus vertinti ir išvadą teismui rengti turi to asmens, kurį prašoma pripažinti neveiksniu ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje, gyvenamosios savivaldybės socialiniai darbuotojai.

Dėl socialinių darbuotojų paskyrimo. Vadovaujantis Aprašo 3 punktu asmens gebėjimus pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus savarankiškai ar naudojantis pagalba konkrečioje srityje vertina ir išvadą rengia socialinių paslaugų centro, psichikos sveikatos centro ar kitų įstaigų (išskyrus seniūnijos, savivaldybės administracijos) socialiniai darbuotojai, paskirti savivaldybės institucijos. Paskiriant socialinius darbuotojus, savivaldybėms rekomenduotina taikyti Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo 16 straipsnio 6 dalyje numatytų nuostatų, pagal kurias asmens poreikį socialinėms paslaugoms nustato socialiniai darbuotojai, paskirti savivaldybės institucijos nustatyta tvarka, analogiją. Manome, kad savivaldybės institucija galėtų paskirti konkrečią (-ias) įstaigą (-as), kurios (-ių) vadovas (-ai) minėtas funkcijas pavestų vykdyti konkrečioms socialiniams darbuotojams. Pažymėtina, kad asmenų gebėjimų pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus savarankiškai ar naudojantis pagalba konkrečiose srityse vertinimo ir išvados rengimo funkcijos privalo būti nurodytos socialinio darbuotojo pareigybės aprašyme.

Dėl socialinių darbuotojų nešališkumo užtikrinimo. Socialinis darbuotojas, vertinantis konkretaus asmens gebėjimus pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus, privalo būti nešališkas, objektyvus ir neturėti išankstinio nusistatymo. Todėl skiriant konkretų socialinį darbuotoją konkrečiam asmeniui privalo būti įvertinama ir tai, ar šis darbuotojas tuo pačiu metu nedirba tiesiogiai su asmeniu, jam gaunant socialines paslaugas (pvz., teikia paslaugas į namus, dienos socialinę globą dienos centre) ar atstovauja savivaldybę, kaip globos ir rūpybos instituciją, byloje dėl šio asmens neveiknumo ribojimo, globos (rūpybos) nustatymo.

Savivaldybėms pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 straipsnio 37 punktą pavesta vykdyti naują valstybinės (valstybės perduotos savivaldybėms) funkciją – neveiksnių asmenų būklės peržiūrėjimo užtikrinimas. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.10¹ straipsnį savivaldybėse sudaromos neveiksnių asmenų būklės peržiūrėjimo komisijos, kurios peržiūrės neveiksnaus tam tikroje srityje asmens būklę ir priims sprendimą dėl tikslingumo kreiptis į teismą dėl teismo sprendimo, kuriuo asmuo pripažintas neveiksniu tam tikroje srityje, peržiūrėjimo. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos 2015 m. spalio 26 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl Neveiksnių asmenų būklės peržiūrėjimo komisijų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ komisijoje turi dalyvauti ir socialinis darbuotojas. Manome, kad į šių komisijų sudėtis gali būti traukiami ir tie socialiniai darbuotojai, kuriems Aprašo nustatyta tvarka yra pavesta vertinti asmenų gebėjimus pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus, tačiau tokiu atveju, kai konkretaus asmens gebėjimus priimti kasdienes sprendimus vertina tas pats socialinis darbuotojas, šis turėtų nusišalinti nuo komisijos sprendimo priėmimo procedūros.

Dėl prašymų nagrinėjimo savivaldybės administracijoje. Asmenys, nurodyti Lietuvos civilinio kodekso 2.10 straipsnio 4 dalyje (toliau – pareiškėjai), kartu su pareiškimu teismui dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje privalo

pateikti ir socialinio darbuotojo išvadą apie asmens, kurį prašoma pripažinti neveiksniu ar ribotai veiksniu tam tikroje srityje, gebėjimą pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus. Pažymėtina, kad dėl šios išvados gavimo pagal Aprašo 4 punktą pareiškėjai turi kreiptis į ne tiesiai į socialinius darbuotojus ar įstaigas, kuriose jie dirba, bet į savivaldybės administraciją. Savivaldybės administracija ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo dienos turi perduoti šį prašymą įstaigai, kurios socialiniai darbuotojai vertina asmenų gebėjimus priimti sprendimus ir rengia išvadas.

Dėl asmens gebėjimų pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus sričių.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 465 bei 470 straipsnius pareiškime dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu ar ribotai veiksniu tam tikroje srityje turi būti nurodytos sritys, kuriose pareiškėjas siūlo pripažinti asmenį neveiksniu ar ribotai veiksniu. Pažymėtina, kad savivaldybės administracija, priimdama pareiškėjų prašymus privalo įsitikinti ar prašyme yra nurodytos sritys, kuriose siūloma pripažinti asmenį neveiksniu. Siekiant užtikrinti konstruktyvią pagalbą gyventojams ir efektyvesnę socialinių darbuotojų darbą, tais atvejais, kai pareiškėjas prašyme sričių nenurodo, savivaldybių administracijoms siūlytina suteikti reikiamą informaciją ir konsultaciją pareiškėjams, padedant išsiaiškinti kurios, pareiškėjo nuomone, konkrečios sritys asmeniui yra labiausiai problemiškos ir šias sritis pareiškėją paprašyti nurodyti prašyme. Šias sritis pareiškėjai gali apibrėžti laisva forma, nenurodant jiems prašyme pažymėti tipines sritis pagal formuluotes, rekomenduojamas socialiniams darbuotojams Aprašo 10 punkte. Pareiškėjams gali būti pasiūloma ir teisinė pagalba Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nustatyta tvarka.

Atkreiptinas tiek savivaldybių administracijų, tiek socialinių darbuotojų dėmesys į tai, kad asmens neveiknumo ar riboto veiknumo pripažinimas yra kraštutinė priemonė, todėl siūlytina tiek konsultuojant pareiškėjus, tiek socialiniams darbuotojams vertinant asmens gebėjimus tam tikroje srityje, atkreipti pareiškėjų dėmesį ar socialiniams darbuotojams vertinti asmens gebėjimus tik tose konkrečiose srityse, kurios yra aktualios bei labiausiai problemiškos ir kuriose srityse asmuo potencialiai gali bandyti realizuoti savo teises dėl ko, tikėtina, realiai gali nukentėti asmens interesai. Manome, kad nėra tikslinga vertinti asmens gebėjimų pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus tose srityse, kuriose asmuo savo teisėmis potencialiai nesinaudos, pvz., tikėtina, kad asmuo, kuriam nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis ir artimieji ar socialinės globos įstaiga suteikia jam visišką priežiūrą, nesinaudos savo teise dalyvauti ūkinėje komercinėje srityje ar tapti kito asmens globėju (rūpintoju).

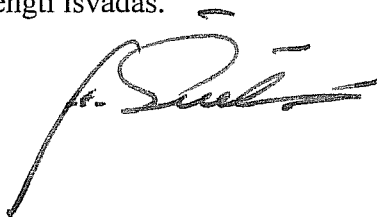
Dėl socialinių darbuotojų darbo krūvių. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos žiniomis, savivaldybėse šiuo metu yra paskirti 156 socialiniai darbuotojai, vertinantys asmenų gebėjimus pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad savivaldybėse tokių socialinių darbuotojų turėtų būti paskiriama atsižvelgiant į savivaldybės gyventojų poreikį. Kai kuriose savivaldybėse šių socialinių darbuotojų darbo krūviai yra akivaizdžiai per dideli (pvz., socialiniam darbuotojui, kuris socialinių paslaugų centre vykdo savo pagrindines funkcijas, dirbdamas visu etatu, papildomai, be papildomo atlygio, pavedama vykdyti ir asmenų gebėjimų pasirūpinti savimi ir priimti sprendimus vertinimą ir išvadų rengimą. Vienu metu jis turi kelias dešimtis ir daugiau tokių prašymų, dėl ko yra priverstas dirbti po darbo valandų taip pažeidžiant Darbo kodekso reikalavimus). Atsižvelgiant į tai, prašome savivaldybes ir įstaigų vadovus atsakingai įvertinti šiems socialiniams darbuotojams tenkančius darbo krūvius ir esant poreikiui imtis priemonių galimiems darbo sąlygų pažeidimams šalinti: paskirti daugiau socialinių darbuotojų, numatyti jiems papildomą darbo užmokestį ir pan.

Dėl asmens gebėjimų pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus vertinimo ir išvados pateikimo terminų. Aprašo 15 punkte numatyta, kad socialinis darbuotojas asmens gebėjimo pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus vertinimą atlieka ir išvadą parengia bei pateikia savivaldybės administracijai ne vėliau kaip per 60 dienų nuo pavidimo gavimo dienos. Asmens gebėjimo pasirūpinti savimi ir priimti kasdienius sprendimus nustatymas

ir išvados rengimas vykdomas ne turimų dokumentų pagrindu, o tik po susitikimų su asmeniu ir, atsižvelgiant į asmenų sveikatos būklę, tų susitikimų gali būtų ne vienas. Socialiniai darbuotojai, rengdami išvadas, turi įsitikinti ar tikrai asmens gebėjimai tam tikroje srityje yra tinkami pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus. Skubotas vertinimas gali turėti įtaką klaidingoms išvadoms, dėl ko gali nukentėti asmens, kurį prašoma pripažinti neveiksniu ar ribotai veiksniumi tam tikroje srityje, interesai. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismai nurodo savivaldybių paskirtiems socialiniams darbuotojams išvadas parengti ir pateikti teismams per žymiai trumpesnį laiką, neatsižvelgdami į tvarkos aprašo 15 punkte nustatytą terminą. Informuojame, kad atsižvelgiant į tai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2016 m. birželio 30 d. raštu Nr. (19.4-33) SD-4115 kreipėsi į Teisėjų tarybą su prašymu teismams vadovautis Aprašu ir sprendimuose nenurodyti kito, nei Apraše, termino, per kurį socialinis darbuotojas turi parengti išvadą.

Dėkojame už bendradarbiavimą ir prašome šia informacija pasidalinti su įstaigomis, kurių socialiniams darbuotojams yra pavesta vertinti asmenų gebėjimus pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus ir rengti išvadas.

Viceministras

Algirdas Šešelgis

Daiva Buivydaitė-Garbštienė, tel. 8 706 64262, el. p. daiva.buivydaite@socmin.lt